

УДК 504.06 : 332.2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

А.В. Вдовиченко

кандидат сільськогосподарських наук

Інститут агроекології та природокористування НААН

Запропоновано структурно-логічну схему організаційно-економічного забезпечення ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Представлено авторське бачення процедури надання державної підтримки виробникам органічної сільськогосподарської продукції як одного з головних елементів підтримки ефективного функціонування органічних підприємств.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна продукція, виробництво, організаційно-економічне забезпечення, механізм.

.....

Органічне сільське господарство останнім часом отримало стрімкий розвиток в усьому світі. Швидкими темпами зростає кількість оброблюваних площ, збільшується попит на органічні продукти харчування, при цьому, значно розвивається ринок і розширюється торгівля в цьому секторі. У країнах з насиченим продовольчим ринком якість продовольчої продукції відіграє все більш значущу роль. Про якість продукту харчування можна судити за різними критеріями — за його зовнішнім виглядом, упаковкою і тощо, але найголовнішими критеріями якості є смак продукту і його корисність для здоров'я людини. У цьому відношенні, продукція вирощена за органічними технологіями, має всі переваги.

Дослідженнями в сфері екологізації сільського господарства, формуванням основ органічного сільського господарства займалися такі вітчизняні вчені, як А.С. Антонець, С.С. Антонець, В.І. Артиш, О.М. Бородіна, Н.В. Зіновчук, М.І. Кобець, Є.В. Милованов, Л.І. Моклячук, О.В. Ходаківська, В.А. Чудовська, М.К. Шикіула, О.І. Шкуратов, В.О. Шлапак. Однак, з огляду на сучасні умови з безліччю ризиків та зниженням доходів через сезонність сільськогосподарського виробництва, потрібні нові підходи до підвищення ефективності виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Усе це потребує проведення комплексних досліджень на основі вивчення об'єктивних економічних законів, світового досвіду та аналізу стану агропромислового комплексу країни. Необхідно обґрунтувати напрями зростання ефективності органічного сільськогосподарського виробництва, знайти організаційно-економічні умови та розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності функціонуван-

ня господарств цього напрямку. Тому в статті обґрунтовано теоретичні положення щодо удосконалення механізму ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Останніми десятиліттями світова наука і практика все більше уваги надає проблемам екологізації сільського господарства. В Україні значного поширення набуло органічне сільське господарство [7], де застосовуються бережливі методи оброблення ґрунту, що забезпечують поліпшення умов мікробіологічних процесів у ньому, біологічні методи захисту сільськогосподарських культур від хвороб і шкідників. Органічні методи виробництва мають великі переваги перед конвенційними з точки зору захисту рослин від шкідників і хвороб. При органічному виробництві зростає ефективність сівозмін, попередників і змішаних культур. Перевагою такого методу господарювання є відмова від використання хімікатів, адже відомо, що залишки пестицидів і гербіцидів накопичуються в організмі і спричиняють різні захворювання, знижують життєздатність рослин.

Щоб забезпечити ефективне функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції, доцільно виявити чинники, що впливають на цей процес на різних рівнях — державному, обласному та рівні господарства (табл. 1).

У сформованих умовах розвитку українського АПК можна виділити ряд причин, що уповільнюють розвиток сільськогосподарського виробництва органічної продукції: відсутність інтересу до принципів органічного виробництва з боку керівників сільськогосподарських організацій, що часто спричинено їхнім консерватизмом до нововведень, браком необхідної

Чинники впливу на процес виробництва органічної сільськогосподарської продукції

Організаційний рівень	Визначальні чинники розвитку органічного сільського господарства
Державний	Підготовка та прийняття нормативно-правових документів, що регламентують поняття «органічна продукція», «органічний продукт»
	Формування нормативно-правової бази, що регламентує функціонування ринку органічної продукції
	Розроблення системи національних стандартів у галузі органічного сільського господарства, узгодженої з міжнародними стандартами
	Розроблення організаційно-економічного механізму стимулювання виробників органічної продукції через систему пільгового кредитування, оптимізацію оподаткування, дотації і субсидії тощо
Обласний	Розроблення цільових програм підтримки сільського господарства, орієнтованого на виробництво органічної продукції
	Проведення наукових досліджень з метою виявлення потенціалу в галузі органічного виробництва на обласному рівні
	Розширення інформаційного поля, що висвітлює особливості органічного сільськогосподарського виробництва
	Формування освітніх програм підготовки кадрів та підвищення кваліфікації фахівців у галузі виробництва органічної продукції
	Залучення у виробничий обіг земельних ресурсів, придатних для виробництва органічної продукції
Рівень господарства	Вибір напрямку переходу до виробництва органічної продукції з урахуванням наявних ресурсів виробництва та попиту на продукцію
	Відновлення родючості ґрунтів через систему сівозмін і відмови від засобів хімізації
	Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва за рахунок вищої ціни реалізації органічної продукції
	Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів
	Сертифікація виробництва як органічного

Джерело: адаптовано автором за [1].

інформації; труднощами з інвестуванням проєктів розвитку виробництва та переробленням органічної продукції; відсутністю ринку збуту органічної продукції; нестачею кваліфікованих фахівців у галузі екологізації землекористування та сертифікації органічної продукції.

В умовах вітчизняної економіки, де третина населення проживає в сільській місцевості, а кількість працездатного населення становить 66 %, є значний потенціал для використання цього ресурсу в сфері сільськогосподарського виробництва, формування і розвитку сільського господарства, орієнтованого на виробництво органічної продукції. Зазначене дасть можливість вирішити не тільки проблеми екологічної чистоти продуктів харчування та навколишнього природного середовища, а й соціальні негаразди сільських територій за допомогою підвищення рівня зайнятості сільських жителів.

Проте в сільськогосподарських підприємств, які виробляють таку продукцію, виникає низка проблем, зокрема пов'язаних зі слабкою взаємодією між виробниками органічної сільськогосподарської продукції та органами державної влади, що стримує зростання обсягів виробництва органічної продукції, негативно впливаючи на ефективність виробництва. Високоякісна органічна сільськогосподарська продукція може стати однією з ключових складових експорту нашої держави, що тільки підвищить статус України на міжнародному ринку, сприятиме зацікавленості іноземних партнерів у вітчизняній сільськогосподарській продукції. Однак для забезпечення виконання цих завдань сільськогосподарські підприємства потребують підвищення ефективності виробництва [2, с. 597].

Формування організаційно-економічних умов для успішного функціонування господарств-виробників органічної продукції має

стати стратегічною концепцією розвитку сільськогосподарського підприємства. Розглянувши всі аспекти проблематики розвитку виробників органічної сільськогосподарської продукції, можна виділити такі необхідні умови для їхнього ефек-

тивного функціонування: державна підтримка, науково-методичне забезпечення, підтримка в сфері постачання і збуту, а також підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема організаційно-економічного забезпечення ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції

Джерело: розроблено автором.

У зв'язку з тим, що сільськогосподарським підприємствам досить проблематично отримати державну підтримку, виявити пріоритетні види діяльності та визначити перспективи розвитку, необхідно застосовувати механізм забезпечення ефективності виробництва. Для цього пропонуємо визначити прі-

оритетні види діяльності, виробничий цикл, процедуру максимізації ефективності виробництва та прогнозування сценаріїв розвитку виробництва органічної сільськогосподарської продукції. Важливим моментом є забезпечення послідовності виконання етапів механізму в суворій послідовності, що забез-

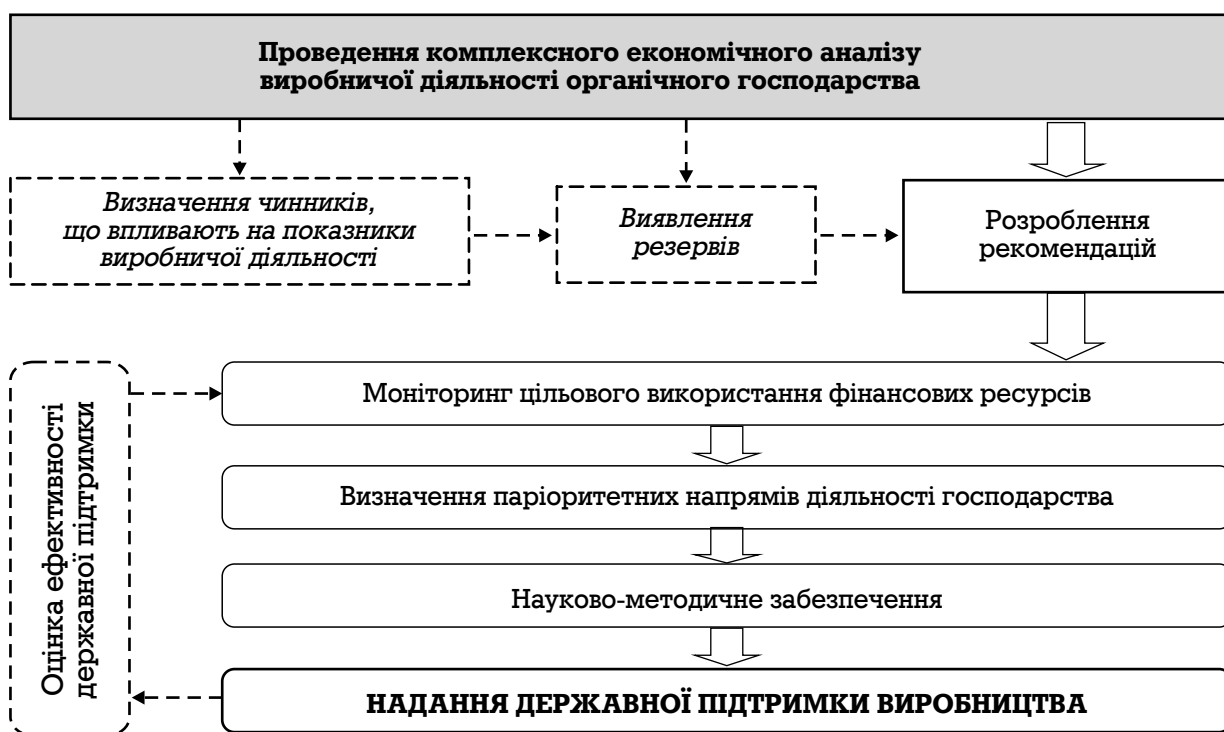

Рис. 2. Процедура надання державної підтримки виробникам органічної сільськогосподарської продукції

Джерело: розробка автора.

печить реалізацію принципу постійного поліпшення.

Ефективне функціонування виробників органічної сільськогосподарської продукції в сучасних умовах неможливе без державної підтримки [3]. На нашу думку, державна підтримка має бути адресною, однак досі немає чіткої процедури надання її. Тому пропонуємо процедуру надання державної підтримки виробникам органічної сільськогосподарської продукції у вигляді взаємодії послідовних етапів (рис. 2).

Підтримка органічного виробництва має стати одним із пріоритетних завдань держави. Адже Україна стала членом СОТ (Світової організації торгівлі). Оскільки зарубіжний продовольчий ринок значною мірою орієнтований на органічні продукти, то й Україні для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних сільгосптоваровиробників необхідно орієнтуватися, по-перше, на виробництво затребуваної на певному ринку продукції, а по-друге — на її високу якість. Підтримка розвитку сільського господарства за правилами СОТ здійснюється в рамках трьох кошиків (по-англійськи «box») — «жовтого», «зеленого» та «блакитного».

До «жовтого» кошика належать заходи, які спотворено впливають на торгівлю. Ці захо-

ди обмежені за обсягами: в межах, узгоджених з країнами членами СОТ та зафіксованих у переліках зобов'язань рівнів.

«Зелений» кошик — це ті заходи підтримки, які можуть застосовуватися без обмежень. Прикладом є заходи, спрямовані на підтримку і створення інфраструктури, компенсацію втрат у разі стихійних лих, страхування доходів сільгоспвиробників, наукові дослідження, консультування товаровиробників, підготовку кадрів тощо. заходи повинні відповідати основним критеріям: 1) фінансування має здійснюватися з державного бюджету в рамках урядової програми, а не за рахунок коштів споживачів; 2) підтримка не повинна поділяти цін виробників. У зв'язку з обмеженістю можливостей «жовтого» кошика можна розробити та реалізувати механізм державної підтримки вітчизняних органічних сільськогосподарських товаровиробників у рамках «зеленого» кошика СОТ [4].

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження вітчизняного та міжнародного досвіду із впровадження органічного сільськогосподарського виробництва та підвищення ефективності виробництва запропоновано структурно-ло-

гічну схему організаційно-економічного забезпечення ефективного функціонування виробництва органічної сільськогосподарської продукції, яка гармонізуватиме взаємозв'язки учасників виробничого процесу та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств-виробників органічної продукції. Запропоновано авторське бачення процедури надання державної підтримки виробникам органічної сільськогосподарської продукції, що забезпечить ефективну взаємодію виробників цієї продукції з органами державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Кипоренко В.В.* Удосконалення еколого-економічного механізму розвитку органічного сільського господарства. — [Електронний ресурс] — Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
2. *Кропивко Д.С.* Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективного функціонування ринку органічної продукції / Д.С. Кропивко // Сучасні тенденції управління розвитком організаційно-економічних систем (новий погляд): Монографія / Заг. Ред. проф. Р.Р. Тіміргалєєвої. — Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2014. — С. 593–603.
3. Органічне сільське господарство: еколого-економічні імперативи розвитку: монографія / О.І. Шкуратов, В.А. Чудовська, А.В. Вдовиченко. — К.: ДІА, 2015. — 246 с.
4. *Завадська Ю.С.* Оцінка і резерви підвищення економічної ефективності органічного агро-виробництва / Ю.С. Завадська // АгроСвіт. — 2013. — № 8. — С. 52–57.
5. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020» від 12.01.2015 № 5/2015. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
6. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки. Виробництво органічної продукції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
7. *Шкуратов О.І.* Сутність органічного сільського господарства: концептуальний підхід / О.І. Шкуратов // Збалансоване природокористування. — 2013. — № 4. — С. 68–71.

УДК 635.55 : 631.8

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ СОЇ

П.М. Душко

завідувач відділу наукового маркетингу і дослідної мережі

Інститут агроєкології і природокористування НААН

Розглянуто результати удобрення сої в правобережному Лісостепу, що включало пріорювання побічної продукції попередника, зеленої біомаси сидерата та мінеральних добрив на фоні застосування інокуляції насіння бульбочковими бактеріями та без неї.

Ключові слова: соя, система удобрення, інокуляція насіння, урожайність, економічна ефективність, прибуток, рентабельність.

В Україні потреба в зерні сої постійно зростає, тому слід збільшити її виробництво. Грунтово-кліматичні умови країни досить сприятливі для вирощування цієї культури, і виробнича база сої розвивається досить динамічно. За роки поточного століття площі під посівами культури розширилися майже в 30 разів і в 2014 р. досягли 1792,3 тис. га, що забезпечило при урожайності 2,16 т/га валове її виробництво в обсязі 3,87 млн т [1]. Згідно з трендами урожайності і валовими зборами насіння сої, середньорічне зростання цих показників становило 0,7 ц/га і 240 тис. т відповідно (рис. 1).

Основним напрямом збільшення обсягів виробництва сої та підвищення його ефектив-

ності є зростання продуктивності агроценозів культури внаслідок запровадження сучасних технологій її вирощування. При цьому надзвичайно важливо, особливо в сучасних умовах поглиблення диспаритету цін та високих темпів інфляції, забезпечувати таке зростання урожайності, за якого співвідношення «витрати ресурсів — вихід продукції» у вартісному вираженні не збільшується.

Одним із основних факторів інтенсифікації, який найбільше впливає на продуктивність сільськогосподарських культур та собівартість продукції, є застосування ефективної системи удобрення, за якої витрати на добрива забезпечують найвищу віддачу. Зважаючи на більш ніж дворазове зростання цін на мінеральні доб-